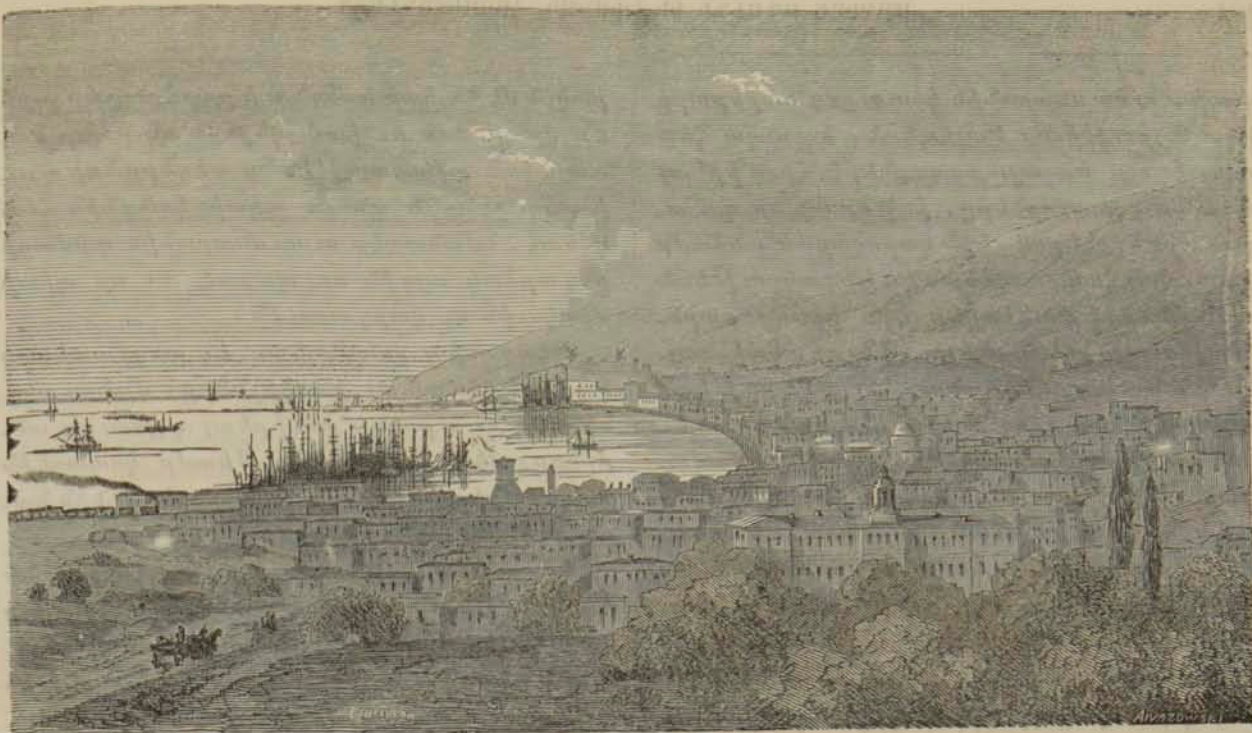

Մ Ա Ս Ե Ա Յ Ա Ղ Ա Ի Ն Ի

Ա Ի Ե Տ Ա Բ Ե Բ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ե Ա Յ Յ

ԱԶԳԱՅԻՆՔ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՔ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ՆԱԻԱԿԱՏԵԱՅ

Ն Ո Ր Ա Կ Ա Բ Ո Յ Յ Շ Ի Ն Ո Ւ Ա Ս Ո Յ

ԽԱՂԻՊԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ ԱԶԳԻՍ ՀԱՅՈՅ.

զնուամիտ եւ ճըշմարտապէս ազգասէր Հայկազունք վաղուց կսպասէին այս ուրախարար աւետիսը լսելու թէ Խալիպեան ազգային Ուսումնարանը տեղաւորուեցաւ իրեն համար պատրաստուած հոյակապ շինուածքին մէջ: Ահա այս աւետիսը կուտամք մեք նոցա ուրախութեամբ, եւ կշնորհաւորեմք միմեանց այն անմուռնալի հանգէսը՝ որ կատարուեցաւ սեպտեմբեր ամսոյս 8-ին:

Ուսումնարանին հիմնադիրքը ամսով յառաջ հրաւիրեցին գրով զանազան քաղաքներէ բարեսէր եւ ազգասէր պատուաւոր անձինք, որ գան Ժողովին ոչ միայն ներկայ լինելու այն հանդիսին, այլ եւ աչօք տեսնելու ուսումնարանին ինչ վիճակի եւ հանգամանաց մէջ գտնուիլը չորս տարուէն ի վեր, եւ այնուհետեւ ստոյգ տեղեկութեամբ դատաստան ընեն իրենց ականջը հասնող զանազան չար եւ բարի լուրերուն վրայ, որով եւ ոչ եւս պղտորի վայրապար իրենց սիրտը, եւ չգայթակղի իրենց միտքը:

Օգոստոսի ետքի օրերը եկաւ հասաւ Թէո-

դոսիա ուսումնարանին կառուցող բարերարը Աղա Յարութիւնը Խալիպեան, եւ ապա հետ զհետէ այլ եւ այլ քաղաքներէ հրաւիրեալ անձանց գլխաւորները. իսկ որոնք որ զանազան արգելքներով չէին կարողացած անձամբ գալ՝ շնորհակալութեան եւ խնդակցութեան նամակներով փութացեր էին իրենց բարեմաղթութիւններն ընելու, ինչպէս Օտեսայէն Նոր Ռուսիոյ Ընդհանուր Կուսակալութեան պաշտօնը կատարող Ժուկովսկի զօրապետը, եւ Օտեսայի ուսումնական շրջանակին Խնամատարը Արցիմովիչ, եւ Սիմֆերոպոլէն Տաւրիկեան նահանգիս ուսումնարանաց Վերատեսուչ Մուկեսիմ. նոյնպէս եւ Տրապիզոնէն, Գանձակէն, Եաջէն եւ ուրիշ տեղերէ մերազնեայ ազգասէր անձինք:

Ուսումնարանին շէնքը բարձրագիւր ու եռաշարի (3 խար) է. դրսի գլխաւոր ճակատը գէպի քաղաքին ու նաւահանգստին վրայ կը նայի, աջ թեւը գէպի Փաշա-պաղ ըսուած լեռներն ու բլուրները՝ որ դաւարագեղ այգեստաններով զարգարուած են. ձախ թեւը գէպի կերչի ճանապարհին շտիկութեամբը տարածուած ընդարձակ դաշտերը, եւ ներսի ճակատը գէպի Փաշա-թեփեաի ըսուած լեռն ու անոր ստորոտը ծածկող այգեստանները: Եւ որովհետեւ ուսումնարանին բուն շինուածքին տեղը եւ դիրքը բարձր է, ինչպէս որ ըսինք, մինչեւ վարի յարկն անգամ քաղաքին ու ծովուն վրայ կնայի պայծառաշէն պատուհաններովը, իսկ երկրորդ եւ երրորդ յարկին տեքը շատ սրտաբաց ու գեղեցիկ է:

Այս շէնքին դրսի տեսքին ու նիւթական համեմատութեանցը վրայ որչափ որ յայտնի կերեւի ճարտարապետին՝ այսինքն Պ. Աղեքսանդրի Սեդիսեան ընտիր ախորժակն ու հասկըցողութիւնը, նոյնչափ եւ ներքին բաժանմունքը զարմանալի կերպով յարմար ձգուած է 150 եւ 200 աշակերտաց համար պէտք եղած ուսումնարանի մը բարեկարգութեանը: Դասարանները ամփոփ, ննջարանները սրտաբաց, ճաշարանն ընդարձակ, զօսարանը հանգիստ, ընթերցարանը գեղեցիկ, դահլիճը կամ հանգիստարանը փառաւոր, քարաշէն սանդղակները մեծադործ. մէկ խօսքով՝ դրսէն եւ ներսէն այնպիսի շէնք մը որ տեսնողներուն բերնէն ինքնաբերաբար կլսուի այս վկայութիւնը թէ յիշաւի ոչ միայն 150 հազար բուպիւրով, այլ եւ 200 հազարով հազիւ լմընալու շէնք է. թող նաեւ առանձին եկեղեցին որ ուսումնարանին արեւմտեան

բակին մէջ պիտի կանգնուի բարձրագիւր բլրի մը վրայ. եւս եւ խոհակերոցն ու բոլոր ծառայական աշխատութեանց տեղերը՝ որ դըլխաւոր շէնքէն դուրս պիտի կանգնին հետ զհետէ. նմանապէս ուսումնարանին գլխացի ընդարձակ այգին ու պարտէզը, որ պիտի մշակուին ու զարգարուին:

Թէոդոսիոյ բազմալեզու եւ բազմատեսակ ազգերէ կազմեալ բնակիչները, մանաւանդ ներսէն ու դրսէն հրաւիրեալ գլխաւոր անձինքը, մեծ անհամբերութեամբ կսպասէին սեպտեմբերի 8-ին՝ որ տկանատես լինին նաւակատեաց հանգիսին:

Եկաւ հասաւ այն օրը, որ ինչպէս յայտնի է՝ տօն էր հրաշափառ Ծննդեան Տիրամօր Կուսին, եւ միանգամայն հազարամեայ յոբելեան տարեդարձ թագաւորութեան ազգին Ռուսաց, եւ տօնախմբութիւն ծննդեան թագաժառանգ Կայսրորդուոյն՝ Նիկողայոսի Ա. լեքսանտովիչ. եւ եղանակին գեղեցիկութիւնն ու պայծառութիւնը առաւօտէն սկսեալ՝ լըցոյց զուարթութեամբ ամենուն սիրան ու երեսը:

Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյն մէջ առաւօտեան ժամերգութեան մէկ մասը կատարուէին յետոյ, ուսումնարանին աշակերտները 153 հոգի՝ իրենց միաձեւ հագուստները հագած՝ ելան Ալքուճեան եղբարց մեծաշէն տնէն, ուր 3 տարի տեղաւորուած էր ուսումնարանը, գրնացին Առաջնորդարանը՝ Առաջնորդին օրհնութիւնն առնելու, եւ միանգամայն Խալիպեան իշխանին իրենց երախտագիտութիւնը յայտնելու, եւ զոյգ զոյգ ուղեւորեցան գէպի նորակառոյց ուսումնարանը:

Հաւաքուեցաւ հետ զհետէ ժողովուրդը մեծ բազմութեամբ ուսումնարանին բակին մէջ. ուր եկեղեցւոյն կանգնելու տեղւոյն վերայ ընդարձակ տախտակամածով բեմ շինուած, խորան կանգնուած եւ վրան ու քովերը առագաստներով ծածկուած, եւս եւ ծառերով ու ծաղկըներով զարգարուած էր:

Գերազատիւ Առաջնորդը բազմաթիւ եկեղեցական պաշտօնեաներով ժամերգութիւնը կատարելէն յետոյ գնաց ուսումնարանին մատենադարանը զգեստաւորուելու, եւ ապա ելաւ անտի թափօրով՝ «Հրաշափառ Աստուած» շարականով, ու սեղանին առջեւ հասնելէն ետեւ սկսաւ սուրբ Պատարագին մատուցումը: Պատարագին վերջերը աւուր հանգիսին համեմատ քարոզ մը տուաւ ժամարարը, բացատրելով այս իմաստը թէ «Խալիպեան ու-

« ուսումնարանին հաստատութեանը հիմունքն
« են ճշմարիտ եւ լուսաւոր աստուածապաշ-
« ատութիւն, ազգային եւանդուն եւ խոհա-
« կան հոգի, եւ ժամանակիս պահանջմանցը
« յարմար ուսում եւ գիտութիւն » : Գովեց
բարերար կառուցողին ուղիղ գիտաւորու-
թիւնը եւ առատաձեռնութիւնը, եւ մանա-
ւանդ նորա իմաստութիւնը՝ որ սուրբ Աւե-
տարանին մէջ գովութեամբ յիշատակուած
իմաստուն մարդոյն օրինակին հետեւելով,
իրեն ուսումնարանին նիւթական շէնքէն ա-
ւելի բարոյական հաստատութիւնը մտածեց,
եւ այն երեք հիմանց վրայ կանգնեց իւր ա-
նունին անմահական յիշատակը, որ վախ պի-
տի չունենայ չարախօսութեանց անձրեւնե-
րէն, նախանձու հեղեղներէն, հակառակու-
թեանց քամիներէն, « Գանդի հաստատեալ է
հիմն իվերայ վիմի » : Յետոյ շնորհաւորեց
ազգիս այս նոր ուսումնարանը. շնորհակալ
եղաւ հանգիստականաց՝ մանաւանդ հեռաւոր
քաղաքներէ եկողներուն բարեսիրութեանը .
յառաջագիմութիւն մաղթեց ազգիս՝ սիրով
եւ միաբանութեամբ, եւ ներկայ եւ ապա-
գայ աշակերտաց քաջաւորջ կենօք եւ առ-
տուածահաճոյ վարուք եւ փութաջան ու-
սումնասիրութեամբ բարի վայելումն իրենց
հոյակապ բնակարանին :

Պատարագէն վերջը կատարուեցաւ ըստ
սովորութեան Կայսերական հանգիսից հա-
մար սահմանեալ մաղթողական արարողու-
թիւնը, եւ այնուհետեւ սկսան դպիրք երգել
բազմութեամբ եւ քաղցր ու հանգարտ եղա-
նակաւ « Յաւուրս վերջին ժամանակի » շա-
րականը : Այն երգեցողութեամբ թափօրը
կազմեցաւ այսպէս. առջեւէն կերթար ու-
րարաւոր դպիրներէն մէկը՝ վերամբարձ բռ-
նելով փառաւոր ոսկեղօծ մեծ խաչը, եւ եր-
կու կողմէն ջահընկալը, եւ յետոյ երկու գե-
ղեցիկ խաչվառք : Յետոյ աշակերտք զոյգ-
զոյգ, իրենց հայրենի քաղաքներուն եւ կամ
գաւառներուն անուններովը խումբ խումբ
շարուած, իւրաքանչիւր խումբին առջեւէն
գրօշակիր մը երթալով : Տասը խումբ բաժ-
նուած էին աշակերտները այսպէս, եւ տասը
գրօշակը բարձրացած կձածանէին թափօրին
մէջ, որոց մէկ երեսը գրուած էր ռուսերէն՝
մէկ կուսակալութեան կամ երկրի մը անու-
նը, եւ միւս երեսը հայերէն՝ ոսկեգոյն տա-
ռերով. եւ այս էր խումբերուն ու գրօշակ-
ներուն կարգը եւ անունները :

1. ԽՐԻՄ — Таврическая Губернія.
2. ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ — Екатеринославская Губернія.
3. ՕՏԵՍՍԱ, ՔԻՇԵՆԻ, ԱԳՔԻՐՄԱՆ — Бессарабская Область.
4. ՏՓԻՒՍ — Тифлисская Губернія.
5. ԵՐԵՒԱՆ, ՎԱՀԱՐՇԱՊԱՏ — Эриванская Губ.
6. ԳԱՆՁԱԿ, ՆՈՒԻԻ, ԱԳՈՒԼԻՍ — Армения.
7. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՏՐԱՊԻԶՈՆ, ԶՄԻՒՌ-
ՆԻՍ — Турция.
8. ԱՍՊԱՀԱՆ — Персия.
9. ՄՈՒՏՍՈՒՍԱ — Соединенныя Княжества.
10. ԶԵՐԲԷՋԱՆԱՅԲ — Кавказь .

Աշակերտաց ետեւէն կերթային քառասու-
նի չափ դպիրք, յետոյ քոցաւորք, յետոյ
չորս սարկաւագունք բուրվառաւորք, յետոյ
ինն քահանայք շուրջառաւորք, որոց չորս
հատը բռնած էին փառազարդ աւետարան-
ներ, եւ երկուքը սրբոյն Գէորգայ զօրավա-
րին եւ սրբոց Յովակիմայ եւ Աննայի՝ պաշտ-
պանացն Թէոդոսիոյ արծաթապատ մատուցե-
ները՝ ոսկեհուռ քօղերով ծածկուած. եւ նո-
ցա ետեւէն Առաջնորդը նոյն պատարագի
ղգեստովը զգեստաւորեալ եւ ձեռքը սուրբ
խաչը բռնած վերամբարձ : Թափօրին անմի-
ջապէս ետեւէն կերթար շէնքին հիմնադի-
րը Աղա Յարութիւն Խալիպեան, յետոյ Ռու-
սաց եւ Հռովմէական Հայոց եկեղեցականնե-
րը, եւ յետոյ մեծամեծներն ու բոլոր Ժողո-
վուրդը գլխաբաց :

Թափօրին անցնելու ճանապարհին վրայ,
այսինքն ուսումնարանին չորս բոլորը, դա-
ւար խոտ սփռած էր, եւ թափօրը ուսում-
նարանին աջ կողմէն դէպի արեւելք, եւ
յետոյ դէպի հիւսիս պտըտելով, մէջտեղի
արեւմտեան մեծ դռնէն մտաւ ուսումնարա-
նին վերի դահլիճը : Այն տեղը խաչալուայի
հանգէսը կատարելէն ետեւ տեառնագրեցին
եւ օրհնեցին կարգաւ՝ նոյնպէս թափօրով եւ
շարականերով՝ բոլոր գլխաւոր բնակարան-
ները, այսինքն ննջարանները, դասարան-
ները, հիւանդանոցը, ճաշարանը, եւ յետոյ
հանգիստարանին մէջ « Առաջնորդ հաւատոյ »
շարականով վերջացուցին ուսումնարանին
օրհնութիւնը :

Գեր. Առաջնորդը եւ միւս եկեղեցականք
իրենց զգեստները հանելէն ետեւ հաւաքուե-
ցան նորէն հանգիստարանը, որոյ պատերէն
մէկուն վրայ զարդարուած դրուած էր Վեհա-
փառ Խնքնակալին կենդանագիրը, միւսին
վրան ալ Խալիպեան իշխանինը, որ երկուքն
ալ Այվագովսի Յովնանէս Աղային նոր նկա-

բաժնեքն են: Աշակերտք երկու բաժնուած
կանգնեցան կարգ կարգ հայտեր կենդանա-
գրին երկու կողմը, եւ հրաւիրեալ հանգի-
սականք աթոռներով նստան գիմացը:

Դեր, Խորէն վարդապետը ելաւ զարգարուն
բեմին վրայ եւ այս իրեն շարագրած բանա-
ստեղծութիւնը կարգաց, որոյ տպագիր օրի-
նականքը բաժնուեցան հանդիսականաց:

ԻՄԵԾ ԱՀԱՆԴԵՍ

Ն Ա Ի Ա Կ Ա Տ Ի Ս Բ Ա Յ Մ Ա Ն

ԽԱԼԻՊԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ ԱԶԳԻՍ ՀԱՅՈՅ

Րկնառատ գրթութեանց օր աւետարեր
Հայկազունք, ձեզ իգահլիճ յայտայ հրաւէր.
Եկայք ծն սիրայորդոր գունդ գունդ իպար
Յիմաստից տաճար.

Եկայք ծն տեսանել զԱյրըն գերազանց
Որ վառեալ իհայրենի սէր գերապանձ
Բազմամեայ իւրոց քրրոտանց զերկ եւ ըզգանձ
Տայ ձօն աննախանձ:

Եկայք, ծն ցրրուեալքդ իչորս երկրի ծագաց
Տեսանել ըզհայր որդւոցդ հասարակաց,
Որ զայս տուն արքաւայել յաւերժակայ
Իմուտ ձեզ բանայ:

Աւանիկ լուցեալ աստ ջահ աստուածատուր
Հայկազունք, նըւիրի յաչըս ձեր հանուր.
Օն խընդամբ վայելեալ յայս լոյս երկնաբեր
Քրիստոսեան իսէր.

Մեզ աստուատ բորբոքեցի այսուհետեւ
Գիտութեանց եւ Հայրենեաց հուր մըշտատեւ,
Յոր վառեալ մատաղաբոյս սիրտք մեր որդւոց
Յազգաշունչ իրոց,

Գընասցեն ծաւալելով երամ երամ
Ձերկնաւոր եւ զերկրաւոր լուսոյ սլաղամ,
Իբր ալիք ականակիտ ջուրց վիժանուտ
Յաճուս ծարաւուտ,

Գընասցեն աւետաւոր ազանիք հեզ
Հաշտութեան տանել ըզճիւղ իշէն 'ւերէզ.
Եւ զսիրոյ նոցին ձայնից վանդս աղուական
Տացէ Հայաստան.

Գընացեն, եւ ընդ իւրեանս խորտ բեղուն
եւ ըզքս, Վեհաղըն տէր, տարցեն զանուն,
Որ նոցա այսօր ըզտուն զայս վեհաշէն
Զօնես ապաւէն.

Տանիցեն քո զերախտիս անջինջ իսպառ,
Տանիցեն զհայրենի տէր քո մըշտաւառ,
Տանիցեն՝ ոչ թէ ընդ բնաւ լոկ Հայաստան,
Այլ մինչ իտապան:

Տես զորդիս զոր քեզ ծընաւ ժըպիտ գըթոյդ.
Դու զնոքօք ըզհովանին արկեր սիրոյդ,
Եւ զնոսա ետուն Երկինք գըլխոյդ իսպակ
Փառաց մեծ հըռչակ:

Ո՛վ, փառք քո ոչ միայն յայս շըքեղ ահումբ՝
Որ յեկեց եւ իմըտից խըռնեալ իխումբ,
Այլ ընդ սուղ որմ՝ քաղաքիս այս հորդեացեն
Յաշխարհ համօրէն:

Եւ զաշխարհ՝ յանունդ եւ գործ կալցին զարմանս,
Եւ ըզքեղ ցուցեալ մատամբ յիւր մեծ պարծանս,
Յապագայն աւանդեցէ ներկայս մեր դար
Յաւադ մարդկան շար:

Այս քաջ, նոր քեզ այսօր ըսկըսին կեանք,
Կեանք վըսեմ՝ յոր սէ մըթար սէ նըւազանք.
Այլ ընդ սեամբս տաճարիս զոր կառուցեր
Յանմահութիւն ելցես վեր:

Յետոյ Ռուսաց լեզուի գլխաւոր վարժապետը ճառ մը կարդաց ռուսերէն, յորում համառօտ կերպով կարտմէր ռուսամարանիս սկիզբէն սորա անցեալ չորս տարւոյն ընթացքը, ներկայ վիճակը եւ ապագայ ակընկալութիւնները: Այս ճառին հայերէն թարգմանութիւնը յաջորդ ամսաթերթին մէջ կհրատարակեմք:

Ժամը 5-ին ռուսամարանի ճաշարանին մէջ պատրաստուած սեղանը բաղմեցան 150 հրաւիրեալք՝ թէ ազգայինք եւ թէ օտարք, եւ հացկերութիւն վերջերը կենդանութեան բաժակներ իմուեցան բարձրաձայն կեցցէներով իպատիւ Վեհափառ Ինքնակալին, եւ ապա հետ զհետէ իրենդանութիւն Թագաժառանգ Կայսրորդոյն եւ բոլոր Կայսերական Ազգատոհմին, եւ իբրորութիւն Ռուսիոյ՝ յիշատակաւ հաղարամեայ յորբիւնին. յետոյ իրենդանութիւն Վեհափառ Կաթողիկոսին աւանդաւան Հայոց, ընդհանուր կուսակալին Նոմենայն Հայոց, ընդհանուր կուսակալին Նորոյն Ռուսիոյ, վսեմափայլ Ռոտիկանաց Ներքին Գործոց եւ Ազգային Լուսաւորութեան, Գեր. Առաջնորդին, Խալիպեան իշխանին,

բոլոր հանդիսականաց, եւ այլն: Վեհափառ Կայսեր բաժակին ժամանակը աշակերտք դեղեցիկ ներգաշնակութեամբ երգեցին Ռուսաց ազգային երգէն մէկ տուն մը ռուսերէն եւ մէկ տուն մը անոր թարգմանութիւնը հայերէն՝ նոյն եղանակով, նոյնպէս եւ Սըրբազան Կաթողիկոսին բաժակին ատեն ռուբիշ երգ մը հայերէն:

Նոյն միջոցին նաեւ 500 աղքատաց կերակուր բաժնուեցաւ ռուսամարանի բակին մէջ: Այս հանդիսին համբաւը արդէն տարածուած լինելով շատ տեղ, Խրիմու մինչեւ հեռաւոր ծայրերէն ժողովուրդ էին այն օրը ի Թէոդոսիա շատ Թաթարներ, եւ քանի մը մոզաներ, ձիարշաւ ընելու մտքով, ինչպէս որ իրենց մէջ սովորութիւն է այսպիսի հանդէսներու ատեն: Խալիպեան իշխանը յօժաւրեցաւ ձիարշաւին պարգեւները տալու, եւ ժամը 6-ին հանդիսականք եւ շատ ժողովուրդ գնացին Ռուսամարանէն հեռու Կերչի ճանապարհին դաշտը՝ այն ձիարշաւը տեսնելու: Իսկ իրիկունը բոլոր ռուսամարանը դեղեցիկ կերպով լուսաւորուեցաւ:

Այսպէս վերջացաւ ահա այն օրուան հանգէսը, որ անտարակոյս պիտի չմոռցուի այս դարուս ազգային տարեգրութեանցը մէջ. վասն զի այնպիսի հանգէսներէն մէկն էր որ նաեւ մեծամեծ եւ հզօրագոյն ազգաց եւ ժողովրդոց առջեւ միշտ յարգի են եւ պատուական. ապա ուրեմն եւս առաւել մեր ազգը՝ իւր կարօտութենէն ու անկեղծութեանցը մեծութենէն կշարիէ ու կհասկընայ անշուշտ այն հանդիսին նշանակութիւնը:

Իրաւունք ունէին թերեւս մեր ազգասէրներէն ոմանք անվտանգութեամբ նայելու մինչեւ ցայժմ այսնոր ուսումնարանիս վրայ, չգիտնալով սորա նպատակին սրբութիւնն ու ուղղութիւնը, սորա միջոցներուն ոյժն ու յարմարութիւնները, սորա բարոյական եւ նիւթական հաստատութեանը երաշխաւորութիւնները, եւ դեռ տեսած չլինելով սորա հասուցած աշակերտաց վարքն ու գիտութիւնը. ուստի եւ մեր սիրտը շատ պէտք էր ցաւեր մինչեւ ցայժմ այն կասկածոտ վարմունքներուն որ մեր չորս դին կերեւնային, եւ այն տարակուսական խօսքերուն վրայ որ ամէն կողմէ մեր ականջին կհասնէին. մանաւանդ որ յայտնի կտեսնէինք որ դեռ իրօք եւս կարելի էր եղած ուսումնարանին ամէն պիտոյքը ըստ արժանւոյն պատրաստել, եւ այս գործոյս վրայ այնպէս տաք պահել ոմանց սիրտը՝ որ փոխանակ թեթեւամտութեամբ զրաբանելու՝ ջանային ազգասիրաբար օգնել նորածին ուսումնարանին հաստատութեանն ու ծաղկելուն: — Բայց յայսմհետէ կարող եմք ըսել թէ այս ուսումնարանս եւս (որչափ ալ ոմանք չուզէին) անցաւ այն ազգային վարժարանաց կարգը՝ որոց հաստատութեանը վերայ ողջամիտ Հայր Իրաւունք չունի տարակուսելու, վասն զի սա եւս ըստ իւրում չափու եւ սահմանի կարող է օգտակար լինել ազգին, եւ ամօթով ձգել այն պարտաւարէտ սերմանաքաղները՝ որ երեք չորս տարի առաջ համարձակեր էին ըսելու եւ գրելու՝ թէ սա աննշան դպրոց մի է, եւ միշտ աննշան պիտի մնայ ազգին համար՝ իբրեւ ուրիշ ազգային մեծամեծ ճեմարանաց եւ անուանի ուսումնարանաց առջեւը ողորմելի բան:

Ամենայն սկզբնաւորութիւն դժուարին է, մանաւանդ մեր ազգին պէս ազգի մը մէջ, յորում խայտաճամուկ գաղափարաց բաղմութենէն շատ գիւրաւ կրնայ շփոթիլ ո՞ր

եւ իցէ ազգային գործի ձեռք զարնող մարդ, եթէ իւր նպատակը լաւ էէ հաստատած: Այսպիսի ժամանակ Ազգային ուսումնարան մը բանաւուն դժուարութիւնները կրնամք ըսել թէ մեզ շատ աւելի յայտնի էին քան թէ բաղմաց. բայց այս բանիս կարեւորութիւնն ալ այնքան մեծ էր՝ որքան որ մեծ եւ կարեւոր է մեզի համար մեր ազգութեան անկորուստ պահպանութիւնը. ուստի եւ ամենայն դժուարութիւն սիրով յանձն առինք՝ վերնախնամ ճեսչութեան օգնականութեամբը, եւ յուսամք թէ սկզբնական դժուարութիւնք յաղթուեցան Աստուծով: Թող այսուհետեւ սիրտ առնուն եւ այն ճշմարիտ ազգասէրք՝ որ կարեկից աչօք կնայէին մեր աշխատութեանցը վրայ, եւ որոց մէկը դեռ նոր գրեր էր մեզի միտաւիայէն թէ «Ձեր բաղմա-
«մեայ ճգանց փորձառութիւնը լաւ ճանաչել
«տուեր է ձեզի՝ ձեր եւ ամբողջ ազգին թրշ-
«նամքներուն թուլութիւնն ու վատութիւնը.
«ուստի եւ աղէկ գիտէք թէ ինչպէս պէտք
«է ոչնչի տեղ դնէք նոցա ամենայն անզօր
«թշնամութիւնները: Ո՞րքան եւ ջանահնար
«լինին նոքա՝ երբէք չեն կարենար ձեզի եւ
«ոչ քիչ մը վնաս հասցընել. մանաւանդ
«թէ անով փառքերնիդ աւելի եւս կմեծնայ,
«եւ առաւել եւս քաջալերութիւն կուտայ
«ձեզի մտածել յօգուտ եւ իպայծառութիւն
«ազգիս: Վասն զի ինչպէս հին ատենի պատ-
«մութեանց մէջ կկարգամք, հիմայ ալ գրեթե
«բաղգաբար ստէպ առիթ կունենամք գի-
«տելու որ շատ անգամ բարիքը փոխանակ
«երախտագիտութեան՝ ապերախտութեամբ
«կվարձատրուի. եւ սակայն բարիքը միշտ
«բարիք է, եւ անաղօտ լուսոյ պէս վառելով
«յառաջ կցայտէ. եւ զայն գործողին մի մի-
«այն վարձատրութիւն այս աշխարհիս վրայ
«թէ որ ուրիշ բան չըլլայ նէ ալ, անշուշտ
«իներքուտ զգացած անկարծելի ուրախու-
«թիւնը եւ խղճմտանքի մեծ հանգստութիւն
«նը պիտի լինի, որ քան զամենայն հատու-
«ցումն գերիվերոյ է»:

Ահա այսու անկարծելի ուրախութեամբ եւ ուղիղ խղճմտանքի հանգստութեամբ խրախուսեալ՝ պիտի կրկնապատկեմք եւ մեք այսուհետեւ մեր աշխատութիւնը այս ազգային ուսումնարանիս վրայ, եւ տարակոյս չունիմք որ անպտուղ եւ անօգուտ չլինիր մեր աշխատանքը եւ բարեսէր անձանց ա-
կընկալութիւնը: